

PSST... MATURA

PYTANIE JAWNE 60 · MATURA USTNA 2027–2028

ZDĄŻYĆ PRZED PANEM BOGIEM · KONTEKST: NAŁKOWSKA, „KOBIETA CMENTARNA” Z MEDALIONÓW

ŚWIADEK, KTÓRY OCALIŁ TWARZE

Pytanie jawne 60: „Zagłada z perspektywy świadka i uczestnika wydarzeń w getcie. Omów zagadnienie na podstawie *Zdążyć przed Panem Bogiem* Hanny Krall. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst”.
Proponowany kontekst: „Kobieta cmentarna” Zofii Nałkowskiej z *Medalionów*.

TEŻA W JEDNYM ZDANIU

Opowieść Edelmana pokazuje Zagładę od środka — przez konkretne zdarzenia, ludzi i decyzje — a jako uczestnik powstania mówi też o granicach działania.

GOTOWE ZDANIA NA EGZAMIN

NA POCZĄTEK

Opowieść Edelmana pokazuje Zagładę z perspektywy świadka deportacji i uczestnika powstania, przywracając ofiarom twarze.

NA ZAKOŃCZENIE, PO KONTEKŚCIE

Edelman i bohaterka „Kobiety cmentarnej” widzą getto z różnych miejsc — i ta różnica zmienia to, co mogą przekazać.

SCHEMAT ODPOWIEDZI

Deportacje widziane przez Edelmana, powstanie przeżyte przez uczestnika, sposób, w jaki Krall zapisuje jego pamięć. Kontekst: kobieta za murem i różnica położenia. Wniosek: świadectwo nie jest dodatkiem do dat. Przywraca widoczność ludziom, których nazistowski system chciał zamienić w anonimowy tłum.

Chcesz mieć to pytanie z głowy? W książce „Psst... matura” masz wszystkie 76 pytań: tezę, gotowe zdania, plan, pułapki i trening — a w tomie 2 wzorcowe wypowiedzi. Zajrzyj: niekazmuliczyc.pl/psst/

SPRAWDŹ SIĘ

Odpowiedz najpierw sam(a) — kierunek odpowiedzi zakryj kartką.

1. Teza — Co wnosi do obrazu Zagłady głos osoby, która widziała deportacje i brała udział w oporze?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Edelman przywołuje konkretne osoby, sytuacje i ograniczone możliwości wyboru. Jego świadectwo pozwala zobaczyć wydarzenia od środka, lecz pozostaje perspektywą jednego człowieka, a nie pełną kroniką getta.

2. Świadek deportacji — Co widzi Edelman w czasie wielkiej akcji z 1942 roku? Dokąd Niemcy wywożą ludzi z Umschlagplatzu?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Widok ludzi prowadzonych na Umschlagplatz pozostaje częścią jego pamięci o getcie. Niemcy wywożą stamtąd Żydów do obozu zagłady Treblinka II. Nie sprowadzaj ich losów tylko do statystyki.

3. Uczestnik oporu i pamięć — Jaką rolę pełni Edelman w powstaniu? Dlaczego później nie chce pomnikowej wersji wydarzeń?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Jest członkiem ŻOB i jednym z dowódców, uczestniczy w walce bez realnej szansy militarnego zwycięstwa. Po latach pamięta o powstańcach i deportowanych, nie dzieli ofiar na „lepsze” i „gorsze” według sposobu umierania.

4. Kontekst: za murem — Co wie bohaterka „Kobiety cmentarnej” o Zagładzie i czym jej pozycja różni się od pozycji Edelmana?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Bohaterka znajduje się poza murem getta. Docierają do niej dźwięki przemocy, obraz dymu i pożarów; wie o Zagładzie fragmentarycznie. Edelman doświadcza wydarzeń wewnątrz getta i bierze udział w oporze. Tych dwóch doświadczeń nie należy zrównywać.

5. Pytanie komisji — Dlaczego Edelman unika patosu?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Bo patos zamienia ludzi w symbole. On chce, żeby pamiętano ich jako ludzi, którzy się bali, kochali i wybierali.

6. Pytanie komisji — Co różni świadka od historyka?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Świadek mówi o konkretnych twarzach i emocjach, a historyk o liczbach i datach. Oba głosy są potrzebne.